

Tehas pandi muuseumi

P äris tore, et pandi. Lähed ja teed muuseumi ruumidele tiiru peale ja vähese ajaga on Kunda tsemenditehase ligi 100-aastasest ajaloost piit olemas.

Nõnda jah, et Kunda tsemenditehasele on paari aasta pärast juubel. Ja enne seda oma muuseumi avamine on täiesti paslik samm. Teoks sai see just Suure Oktoobri 50. aastapäevaks.

Esimene tehas rajati 1870. aastal ja 1871. aastal toodeti kolm tonni tsementi. 1883. aastal oli see arv 8977 ja 1897. aastal 29743. Töölisi oli 1896. aastal 386. Edasi on siin kõik arvud pärast muuseumi stendidelt. Esimesest tehasest on säilinud ka võrdlemisi korralik foto. Lisaks on pildid tünnivabrikust ja abidirektori majast. Viimases asub praegu klubi. Tünnivabrik oli tollal väga vajalik, sest tsementi veeti ju tünnides.

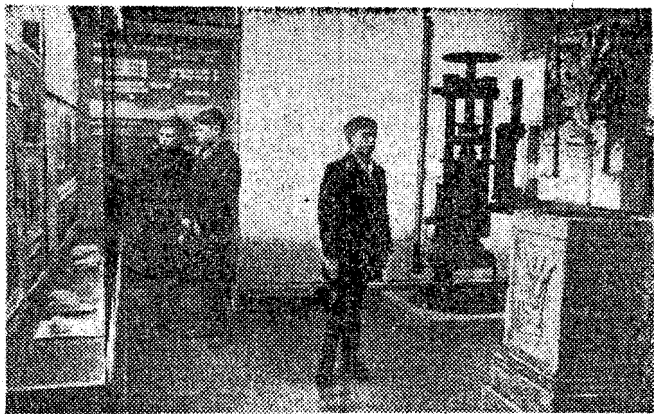
Eks esimene tehas oli ikka algelisevõitu ja seetõttu ehitati 1898. aastal uus. 1899. aastal tehti 49 920 tonni tsementi, töölisi oli 600.

1933. aastast pärineb album, mis kannab kirja «Üle 25 aasta tehases olnud ametnikkude ja tööliste päevapildi ülevõtted». Albumis on pildid vuntside ja habemetega meestest, kes on tehases tsementi teinud pikka aega. Nii näitab arv Jaan Niinepuu nime taga, et mees seisib tehase kirjades 1874. aastast. Jaan Mikker oli tööle läinud aasta hiljem.

Uus, arvult kolmas tehas rajati aastail 1910—1912. 1913.

Kunda tsemenditehase muuseumi eest hoolitseb ja võtab külastajaid vastu H. Soodla. Ta seisab praegu muuseumitöötajana «Punase Kunda» kirjades. Tulevikus aga kujuneb tehase muuseumist Rakvere Rajoonidevahelise Koduloomuuseumi filiaal.

E. Kapstase fotod

Suurt huvi tunnevad vast avatud muuseumi vastu Kunda koolinoored.

aastal anti tsementi 101 908 tonni, tööliste arv ulatus 667-ni. Kodanliku korra aastail aga polnud toodangul turgu ja vähenesid nii tsemendi valmistamine kui ka tööliste arv. Ajaleht «Virulane» kirjutas 1924. aasta 15. novembri numbris: «Juba 15. novembril jäi Kunda tsemendivabrik valmissaaduste turu puudusel seisma, mille tõttu 450 vabriku töölisi töötajaid.»

1930. aastal oli töölisi 352, tsementi toodeti 45 120 tonni.

Stendidel on fotod Kunda sadamast. Need pärinevad saajandivahetusest ja selle sajandi algusest. Sadamasse käis hoburaudtee. Piltidel on näha sadamasilla juures seisvaid purjekaid. Neid kasutati tsemendiveol. Ühel 1909. aastal tehtud pildil on tsemendilaev «Mars». Fotod on ka sadama kontorit ja tollimajast.

Ajavahemikul 1921—1926 rajati Ubjas tsemendivabriku jaoks põlevkivikaevandus.

Selles oli valitsevaks käsitöö. Abiks olid sellised algelised seadmed, nagu üheilt pildilt näha: hõbused ajavad ringi suurt vimtsi, millega põlevkivi kaevandusest päevavalgelle toodi. 1937. aastal andis Ubja kaevandus 61 172 tonni põlevkivi.

Kunda töölised on alati seisnud revolutsioonilise võitluse esiridades. Esimene streik oli 21. juulil 1883. Eksponeeritud on ka streikijate fotosid. Oktoobrirevolutsiooni päevil kukutasid Kunda ja Aseri punakaartlased Rakvere kodanliku maakonnavalitsuse.

1924. a. arreteeriti 10 Kunda töölisaktivisti. Aktiivselt võtsid kundalased osa 1940. aasta sünnmüüdist. Aastail 1940—1941 töötasid Virumaa parteikomitees 6 kundalast.

Rohked eksponaadid räägivad töölisühingute tegevusest ja seltsielust. Ühe saali väljapanekud pajatavad praegu töötava tehase ehitamisest ja selle tänasest päevast.

Palju aitas tsemenditehase «Punane Kunda» muuseumi avamisele kaasa Rakvere Rajoonidevaheline Koduloomuuseum. Tehase muuseumist saabki Rakvere muuseumi filiaal. Loomulikult jätkatakse eksponaatide kogumist.

Tahaksin lõpetada vabariigi ehitusmaterjalide tööstuse ministri L. Vihvelini sõnadega: «Näitus jättis hea ja huvitava mulje. Ajaloost õppida, see tähendab sepistada uusi töövõtte meie rahva hüvanguks.»

Siis veel: kõne all olev muuseum asub tsemenditehase endises kontorihoones. Soovime külastada!

K. KOIT

